

Új pénz született: az euró

Bevezetés 2

A Gazdasági és Monetáris Unió 6

Gyakorlati tudnivalók az euró
bevezetéséről 12

Az euró útja a pénzverdéktől
a háztartásokig 17

Felkészülni, vigyázz, rajt:
felemás euróvárás 22

A magyar pénzügyi szektor
felkészülése az euróra 24

A Gazdasági és Monetáris Unió
és az EU-
csatlakozási tárgyalások 28

A Gazdasági és Monetáris Unió
előzményei 29

Szerző: Hetényi Géza

Kiadó: a Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma
Készítette: KúM Integrációs és Külgazdasági Államtitkárság
Felelős kiadó: dr. Gottfried Péter

Bevezetés

1999. január elseje óta a jelenleg tizenöt tagállamból álló Európai Unió tizenegy országában (2001. január elseje óta már 12-ben) a fogyasztók mind a bankokban, mind az üzletekben az áruk és szolgáltatások árainak jelzésekkel a szimbólummal találják szembe magukat: € ez az új, közös európai pénz, az euró jele. Aligha túlzunk a bevezetését az évszázad talán legnagyobb gazdaságtörténeti eseményeként értékelni: megszűnt ugyanis a részt vevő tagállamok nemzeti valutái közötti árfolyam-ingadozás, és olyan egységes pénzügyi régió jött létre, amely mind méretében, mind fejlettségi szintjében vetekszik az Egyesült Államokkal.

Az euró bevezetése azt is jelenti, hogy az EU tagállamaiban kezdetét vette a Gazdasági és Monetáris Unió harmadik szakasza, amelyben az eurót ténylegesen bevezető tizenkét tagország (Ausztria, Belgium, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Írország, Luxemburg, Németország, Olaszország, Portugália és Spanyolország) a monetáris politikában is a közösségi megközelítés elvét alkalmazza. Közülük Görögország 2001. január 1-én csatlakozott a rendszerhez. Bizonytalan azonban egyelőre Nagy-Britannia és Dánia részvétele, amelyeknek az Európai Unióról szóló szerződés kimaradási jogot biztosít (a dánok 2000 szeptemberében népszavazáson vetették el az euró bevezetését), valamint Svédországé, amely a konvergencia kritériumokat formálisan nem teljesítette, így önként maradt távol. Hosszabb távon valószínűleg mindannyiuknak érdekében áll majd a közös pénzhez történő csatlakozás. A Gazdasági és Monetáris Unió



harmadik szakaszában új, az egységes monetáris politika viteléhez szükséges intézmények – az Európai Központi Bank és a Központi Bankok Európai Rendszere – kezdték meg működésüket, tovább erősödik az integráció a pénzügyi piacokon és az üzleti élet egyéb területein. Az árfolyamkockázat megszűnésének, a tranzakciós költségek csökkenésének és az euróban feltüntetett, közvetlenül összehasonlítható áraknak az előnyeit a fogyasztók is élvezik.



Az Európai Unió országai által elfogadott korábbi menetrend szerint 2002 első félévének vége volt az a legkésőbbi időpont, amiktől az euró válik az egyedüli törvényes fizetőeszközzé az euróövezet országaiban, de később ez a határidő 2002. február 28-ra módosult. Kézpénzként 2002 elejéig kizárólag a nemzeti valuták voltak használatban. 1999. január 1. és 2001. december 31. között a gazdasági élet szereplőinek, így a vállalatoknak és a fogyasztóknak a bankszámlák és készpénz-helyettesítő eszközök esetében jó ideig választási lehetőségük volt az euró vagy a régi nemzeti fizetőeszközök (márka, frank, líra, schilling stb.) között. Ezt a szabadságot mondta ki a „sem kényszer – sem tiltás” elve, amely az euróra vonatkozó közösségi szabályozás vezérfonala. A Gazdasági és Monetáris Unióban részt vevő államok megállapodtak abban, hogy csak euróban denominált (megnevezett) állampapírokat bocsátanak ki, valamint döntést hoztak arról, hogy a korábban kibocsátott állampapírok túlnyomó részét euróra konvertálják. Ezen utóbbi döntés a magánkibocsátások számára is lehetővé tette, hogy hasonlóan járjanak el.

Az euró megjelenése nemcsak a Gazdasági és Monetáris Unióban részt vevő országokra volt jelentékeny hatással, hanem Európa, sőt a világ egészének gazdaságára, valamint a nemzetközi pénzügyi rendszerre is. Nyilvánvaló, hazánknak is alkalmazkodnia kell az új helyzethez, mégpedig oly módon, hogy csatlakozásunkig hatékonyan használjuk ki a közös európai pénz kínálta lehetőségeket, és felkészüljünk az euró későbbi bevezetésére.

Az euró bevezetésének fontosabb állomásai

1998. május 1–3.

- Az alapvető döntések meghozatala és a felkészülési folyamat kezdete.
- Döntés az eurót bevezető országok köréről.
 - Az Európai Központi Bank és a Központi Bankok Európai Rendszere felállítása.
 - A pénzcseréhez szükséges törvényi keretek és módosítások elfogadása.
 - Az euróbankjegyek és -érmék előállításának kezdete.
 - Az információs-kommunikációs kampány indulása.

1999. január 1.

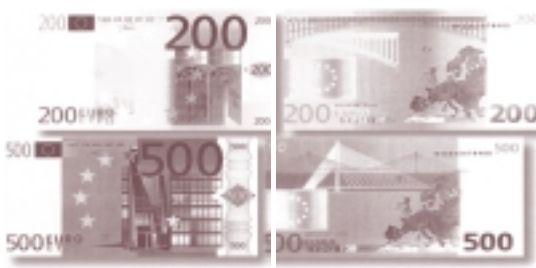
A Gazdasági és Monetáris Unió harmadik szakaszának kezdete és az euró megjelenése az átutalásos fizetési körben.

- A részt vevő országok valutája és az euró közötti átváltási arányok visszafordíthatatlan rögzítése.
- A monetáris politika delegálása az Európai Központi Bankhoz; a Központi Bankok Európai Rendszere pedig minden pénzügyi és devizapiaci tranzakciót ettől kezdve euróban bonyolít le, és euróra váltja át partnerei számláit.
- A Központi Bankok Európai Rendszere bevezeti a Transz-Európai Automatizált Valós Idejű Bruttó Elszámolási Rendszert, és biztosítja az átváltást a visszafordíthatatlan konverziós rátán.
- Új állampapírok kibocsátása kizárólag euróban.
- Az átutalásos fizetési kör egyéb szegmensein a piaci szereplők döntésére van bízva az euró alkalmazása; a várakozások szerint azonban a már említett területek euróra váltása e téren is maga után vonja a közös valuta alkalmazását.

2002. január 1.

Az euróbankjegyek és -érmék megjelenése, a nemzeti bankjegyek és érmék euróra váltásának kezdete, a nemzeti valutában denominált számlák kötelező konvertálása eurószámlákra.

- 2002. január 1-jei határidővel az euróbankjegyek és -érmék bevezetése.
- Pénzcsere a közületi, vállalati és háztartási szektorban.



2002. február 28.

A nemzeti bankjegyek és érmék kivonása a forgalomból.

- 2002. február 28-i határidővel a pénzcserét minden szektorban végre kell hajtani; a nemzeti valuták véglegesen kikerülnek a kistételes (számla-, bankjegy- és érme-) forgalomból is, de a nemzeti valutákban denominált bankjegyek és érmék a nemzeti jegybankoknál továbbra is átválthatóak maradnak.

engem
is érint

A Gazdasági és Monetáris Unió

Miért van szükség a Gazdasági és Monetáris Unióra?

Az Európai Gazdasági Közösség – a mai Európai Unió – alapító szerződése a gazdasági együttműködés elmélyítésével kezdetben *újabb háborús konfliktus kirobbanását kívánta elkerülni: a gazdasági integráció előrehaladtával a tagországok egymásrautaltsága is nő, így nem lesznek érdekelték politikai feszültségek keltésében.*

A későbbiekben *előtérbe került az európai versenyképesség növelése.* Az úgynevezett belső vagy egységes európai piac létrehozása a piaci szereplők számának növekedése révén a korábrinál nagyobb versenyre kényszeríti a hazai vállalkozásokat. A közös európai valuta az egységes piac hatékonyságát képes növelni, hiszen a termelők és a fogyasztók közvetlenül össze tudják hasonlítani a versenyző termékek árát az egyes tagállamokban, és az olcsóbb helyen vásárolva elősegítik az árak kiegyenlítését. Az egységes valuta ennek ellenére nem tüntethet el teljesen minden árkülönbséget: az adózás és más tényezők a versenyt mérsékelhetik. Az Európai Tanács 1999. decemberi helsinki -ülésén éppen ezért napirendre került az adózás további harmonizációját kezdeményező csomag elfogadása, ami éppen az egységes piac hatékony működését gátló adózási különbségek felszámolására irányult. Az euró megjelenésével láthatóbbá válnak a megmaradó különbségek, és ez ösztönzést ad azok csökkentésére vagy eltüntetésére. A hatékonyságnövelés a piaci szereplőket nemcsak az európai belső piacon hozhatja kedvezőbb helyzetbe, hanem a nemzetközi piacon is versenyképesebbé teszi termékeiket, szolgáltatásaikat.

A Bretton Woods-i pénzügyi rendszer összeomlása után újra *középpontba került a monetáris stabilitás,* a tagországok valutái közötti árfolyam-ingadozások megszüntetése. Korábban ugyanis több ország külső egyensúlyának javítására, gazdaságpolitikai eszközként használta az árfolyamot. A valutaleértékelés nyereségesebbé teszi az exportot és költségessé az importot, így átmenetileg javulhat a fizetési mérleg. E politika hátránya, hogy nem ösztönzi az exportőrök hatékonyságuk növelésére, mivel így jövedelmezőségükben nem tükröződik kialakuló relatív lemaradásuk a külföldi versenytársakhoz képest. A monetáris unió

létrejöttével az átmenetileg gyengébb versenyképességű ország már nem élhet a valutaleértékelés eszközével, a többiek rovására javítva helyzetét mind az egységes európai piacon, mind a nemzetközi kereskedelemben. A tagországok közti árfolyamkockázat megszűnése egységes pénzügyi piacot hoz létre, ahol a tőke a legjövődelmű felhasználati területre áramolhat. A valutaleértékelés veszélye ugyanis visszatartja a befektetőket a legígéretesebb beruházás megvalósításától, mivel a potenciális többletprofit könnyen elveszhet az említett intézkedés nyomán.

Az *egységes pénzügyi piac* a szereplőket hatékonyságuk, profitstabilitásuk további növelésére készíti a befektetésekért folyó versenyben. Amikor a tagországok közötti határok leomlottak mind az áru- és szolgáltatás-, mind a tőke- és a munkaerőpiacokon, az Európai Monetáris Rendszer pedig korábban nem tapasztalt stabilitást biztosított, a monetáris unió egyre inkább politikai üggyé vált. Ezt mutatja, hogy a korábbi érvekhez képest a viszonylag kisebb jelentőségű és kézzelfogható előnyöket kezdték hangsúlyozni. Ennek a logikának felel meg a különböző valuták átváltásakor jelentkező tranzakciós költségek megtakarításának kiemelése.

Hogyan jött létre a Gazdasági és Monetáris Unió?

A monetáris unió *nem azonos egy rögzített árfolyamrendszerrel*. A fix árfolyamrendszerben ugyanis a részt vevő tagországoknak megvan a lehetőségük arra, hogy a rögzített árfolyamot feladják, továbbá a hitelesség legkisebb megingása esetén fennáll annak a veszélye, hogy a pénzügyi piaci szereplők veszteségeik elkerülése és/vagy nyereségük növelése érdekében spekulációs támadást indítanak a rögzített árfolyam ellen. A közös valuta *az árfolyamok végleges, visszafordíthatatlan rögzítését* jelenti, ezért spekuláció sem alakulhat ki.

A közös valuta bevezetésének feltétele, hogy a részt vevő országok alávesék magukat egy *nemzetek fölötti közös monetáris politikának*. Ezért a belépés előtt minden tagországnak bizonyítania kellett, hogy hajlandó és képes önálló monetáris politikájának feladására. Ennek objektív mérésére szolgálnak a *konvergencia-kritériumok* (egymáshoz közelítés feltételei). A közös monetáris politika működéséhez *gazdaságpolitikai koordinációra* (egyeztetésre, összehangolásra) is szükség van.

A Maastrichti konvergencia-kritériumok

1. *Árfolyamstabilitás:* az eurőövezetben részt vevő országok valutáinak piaci árfolyama az árfolyam-mechanizmus által meghatározott ingadozási sávon belül kell maradnia, úgy, hogy nem kerülhet sor a többi tagországgal szemben megállapított középfolyamok leértékelésére a konvergencia-jelentést megelőző két évben.
2. *Fenntartható költségvetési pozíció:* az adott tagország a résztvevő országok körére vonatkozóan, az Európai Tanács által meghozott döntés idején nem áll úgynevezett túlzott deficit-eljárás alatt. A túlzott deficit megállapítása, illetve az eljárás feloldása nemcsak gazdasági, hanem politikai döntés is. A költségvetési hiányra vonatkozó 3 százalékos, illetve a bruttó államadósságra vonatkozó 60 százalékos GDP-arányok referenciaértékek a túlzott deficit megállapításának folyamatában.
3. *Árstabilitás:* a vizsgált tagország inflációs rátája a konvergencia-jelentésben meghatározott egyéves periódusra legfeljebb 1,5 százalékponttal múlhatja felül a legalacsonyabb inflációs rátát felmutató három tagállam inflációs mutatójának ugyanezen időszakra számított számtani átlagát.
4. *Kamatkonvergencia:* a vizsgált tagország hosszú távú kamatlába a konvergencia-jelentésben meghatározott egyéves periódusban legfeljebb 2 százalékponttal múlhatja felül a legalacsonyabb inflációs rátát felmutató három tagállam hosszú távú kamatainak számtani átlagát.

A közös monetáris politika vitelének intézményi feltétele a közös *európai jegybank* létrehozása. Ez a szervezet határozza meg az eurőövezet monetáris politikai céljait, tartja fenn az *árstabilitást*, utóbbi eléréséhez a *jegybanki függetlenség adja az intézményi biztosítékot*.

A konvergenciamutatók az EU 15 tagállamában 1997-ben

	Árstabilitás %	Túlzott-deficitteljárás	Részvétel az árfolyammechanizmusban	Hosszú lejáratú kamatok %
REFERENCIAÉRTÉK	2,7			7,8
Ausztria	1,1	nem	igen	5,6
Belgium	1,4	nem	igen	5,7
Dánia	1,9	nem	igen	6,2
Egyesült Királyság	1,8	nem	nem	7,0
Finnország	1,3	nem	igen	5,9
Franciaország	1,2	nem	igen	5,5
Görögország	5,2	igen	nem	9,8
Hollandia	1,8	nem	igen	5,5
Írország	1,2	nem	igen	6,2
Luxemburg	1,4	nem	igen	5,6
Németország	1,4	nem	igen	5,6
Olaszország	1,8	nem	igen	6,7
Portugália	1,8	nem	igen	6,2
Spanyolország	1,8	nem	igen	6,3
Svédország	1,9	nem	igen	6,5

Forrás: EMI: *Convergence Report*, Frankfurt 1998.

Megjegyzés: Vastag betűvel az eurót 1999 elején bevezető országok.

Hogyan működik a Gazdasági és Monetáris Unió?

A közös monetáris politikát az 1998. június 1-jén létrehozott *Központi Bankok Európai Rendszere* valósítja meg, amely az *Európai Központi Bankból* és az EU-országok jegybankjaiból áll. A közös monetáris politikáért az Európai Központi Bank döntéshozó testületei a felelősek.

Az Európai Központi Bank két legfontosabb vezető testülete a *Kormányzótanács* és az *Igazgatóság*. A harmadik, az *Általános Tanács*, átmeneti feladatokat lát el. A Kormányzótanács tagjai a nemzeti jegybankok elnökei és az Igazgatóság tagjai. A Kormányzótanács határozza meg a monetáris politikai irányelveket és a végrehajtás módját. A hat főből álló Igazgatóság tagjait az Európai Tanács nevezte ki. Az Igazgatóság felelős a Kormányzótanácsban elhatározott monetáris politika végrehajtásáért. Az *Általános Tanácsnak* tagja minden tagország, tehát az euróövezeten kívüli tagországok jegybankelnökei is, valamint az Európai Központi Bank mindenkori elnöke és alelnöke. Az Általános Tanács feladata a monetáris- és árfolyam-politikai koordináció az euróövezet és az abban még részt nem vevő EU-tagországok között.

A Központi Bankok Európai Rendszerének elsődleges célja az árstabilitás megőrzése. A monetáris politikával ellentétben a fiskális és jövedelmi politikák nemzeti hatáskörben maradnak. Ahhoz, hogy a közös monetáris politika elérhesse célját, az említett kettő támogatása feltétlenül szükséges (túlzott nemzeti költségvetési hiány és adósság elkerülése).

Központi bankok európai rendszere (KBER)

A közös monetáris politika működéséhez elengedhetetlen, hogy a Központi Bankok Európai Rendszerén belül harmonizált monetáris politikai eszköztár létezzen, vagyis minden részt vevő országban ugyanazt a monetáris politikai műveletet egyező feltételek mellett végezzék. Ezáltal a pénzüpiacokon azonos kamatszintek alakulnak ki, enélkül ugyanis nem beszélhetünk monetáris unióról. Technikai feltétel továbbá a nemzeti fizetési rendszerek összekapcsolása az euróövezeten belül. Ezt valósítja meg az EU-országokban működő, valós idejű bruttó elszámolás alapján üzemelő fizetési rendszerekből (RTGS), valamint az ezek között összeköttetést biztosító rendszerből (Interlinking) álló Transz-Európai Automatizált Valós Idejű Bruttó Elszámolási Rendszer (TARGET).

Mit jelent Magyarország számára a Gazdasági és Monetáris Unió?

Magyarország Európai Unióhoz csatlakozásának feltételeit az Európai Tanács koppenhágai ülésén rögzítették, és azokat az Európai Bizottság által 1997 nyarán *Agenda 2000* címmel közzétett dokumentuma megerősítette. Ennek alapján *EU-tagságunknak a csatlakozás pillanatában nem feltétele a Gazdasági és Monetáris Unió kritériumainak teljesítése*, de el kell fogadnunk annak célkitűzéseit, és törekednünk kell a mielőbbi megfelelésre.

A tagság elnyeréséhez *teljesítendő monetáris politikai követelményeknek* nem a Gazdasági és Monetáris Unióban való részvételi szándékunk miatt kell megfelelnünk, hanem mert azok időközben a közösségi joganyag (acquis communautaire) részévé, harmonizációs kötelezettséggé váltak. Ezek közül a legfontosabb, hogy a magyar jegybanktörvény megfelel az Európai Unióról szóló Szerződés előírásainak (pl. a *jegybank függetlenségének* biztosítása terén), valamint a tőkemozgásokkal kapcsolatos összes korlátozás megszüntetése.

Az EU-tagság elérése után *a monetáris unióban a részvétel feltétele ugyanazoknak a maastrichti kritériumoknak a teljesítése* lesz, amelyeknek a Gazdasági és Monetáris Unióba első körben belépő országok már megfeleltek.

Magyarország európai integrációjának mindkét szakaszában a *gazdaságpolitika célja az euróövezettel való gazdasági konvergencia* (közeledés) elérése. Részvételünk az európai integrációban hosszabb távon elengedhetetlen feltétele annak, hogy Magyarország nemzetközi versenyképessége és gazdasági jóléte megközelítse a fejlett országok színvonalát.

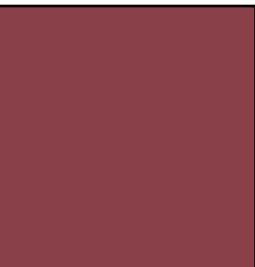
A következő években nemzetközi szinten várhatóan növekszik legfontosabb gazdasági partnereinknek, az euróövezet országainak versenyképessége. Ez erőteljes húzóerőt fejthet ki a magyar gazdaságra is, hiszen a várakozások szerint az eddigieknél gyorsabban növekvő piac keletkezik az exportőrök és az euróövezet cégeinek beszállítói számára. Az ösztönzés azonban csak akkor fejt ki a remélt pozitív hatást, ha a magyar gazdaság szereplői élni tudnak a lehetőséggel, hiszen az euróövezet piacán éppen a közös valuta, az árfolyamkockázatok megszűnése miatt *éles versenyre kell felkészülni*. A magyar gazdaság egészének hatékonyságát kell javítani ahhoz, hogy az euróövezethez kedvező feltételekkel tudjunk csatlakozni, és hosszú távon biztosítsuk Magyarországot a fejlett országok között.

Gyakorlati tudnivalók az euró bevezetéséről

Az euró és a nemzeti valuták közötti átváltási arányok visszavonhatatlan rögzítésével megszűntek az árfolyam-ingadozások az eurórégióon belül. Az árfolyamkockázat eltűnése, a tranzakciós költségek mérséklődése, valamint az egységes pénzügyi piacon a verseny hatására a fogyasztók a pénzügyi szolgáltatások minőségének javulására és kedvezőbb áralakulására számíthatnak. Kétségtelen viszont az is, hogy az áttérés egyszeri költségei tetemesek voltak, és elsősorban a pénzügyi szolgáltatásokat nyújtó intézményeknél (főként a bankoknál) jelentkeztek.

Az euró bevezetésének előkészítése során a felvetődő jogi, technikai és egyéb problémák megoldására az Európai Unió intézményei (a brüsszeli Európai Bizottság és az Európai Unió Tanácsa), valamint a nemzeti hatóságok egy sor eljárást és működési szabályt alkottak. A közösségi és a nemzeti hatóságok, valamint a piaci szereplők több éves előkészítő munkálatainak eredményeként az euró bevezetése zökkenőmentesen megtörtént. A nemzetközi pénzpiacokon az első bizonytalanságok után kedvező fogadtatásra talált a közös európai pénz.

Az euró bevezetésével kapcsolatban kialakított eljárások és működési szabályok egy részét az Európai Unióban általánosan érvényes törvényi kötelezettségek képezik, másik részük az érintett pénzügyi intézetek és egyéb pénzügyi szolgáltatók közötti megállapodás alapján kidolgozott magatartási kódexen alapul. A kö-



zösen létrehozott jogi garanciák biztosítják: *az euróra való áttérés során a nemzeti valutában kifejezett eszközök (a bankbetétek, állampapírok, egyéb befektetési formák) megőrzik értéküket*, a pénzcseré (nemzeti valutáról euróra) a szerződéseket csak névlegesen változtatja meg, de nem érinti azok tényleges értékét.

A magyar állampolgárok számára mindez nem közömbös, mivel a Magyar Bankszövetség által készített felmérés szerint *a magyar pénzügyi intézmények is követik az Európai Unió országaiban kialakuló gyakorlatot*, noha az alábbiakban áttekintett, az EU-ban hatályos törvényekkel megállapított szabályok nem vonatkoznak a hazai bankokra.

A szerződések jogfolytonossága

Az Európai Unió Tanácsának az euró bevezetésével foglalkozó egyik rendelete rögzítette a szerződések jogfolytonosságának elvét, így a közös valuta bevezetése nincs hatással a Gazdasági és Monetáris Unióban résztvevő országok nemzeti valutáiban vagy ecu-ben kötött és 1999. január elseje után lejáró szerződéseire. Az említett jogszabályok természetesen csak az Európai Unión belül érvényesíthetők, ám a nemzetközi jogban általánosan elfogadott „lex monetae” elv alkalmazása biztosítja a létező szerződések folytonosságát a harmadik országok joga szerint kötött megállapodásokra nézve is.

Az euró és a nemzeti valuták kapcsolata

Mivel az euró 1999. január 1-jei bevezetésével átmenetileg forgalomban maradtak az euróövezet országainak nemzeti valutái (mi több, készpénzként még egy ideig csak ezek funkcionáltak), a pénzügyi szolgáltatások területén a fogyasztók több, korábban ismeretlen eljárással, technikai megoldással találkoztak. A nemzeti valuták és az euró párhuzamos létezését, az előbbieket utóbbival való felváltásának folyamatát mutatja a következő ábra:

engem
is érint

A nemzeti valuták és az euró forgalma az eurót 1999 elején bevezető országokban (1998–2002)

	Készpénzforgalom	Bankszámlák és készpénz-helyettesítő eszközök (csekk, kártya)
1998. december 31-ig	nemzeti valuták	nemzeti valuták
1999. január 1.– 2001. december 31.	nemzeti valuták	nemzeti valuták és euró (a felek kölcsönös megállapodása szerint)
2002. január 1. – (legkésőbb) 2002. február 28.	nemzeti valuták és euró	euró
2002. február 28-tól	euró	euró

Megjegyzés: A forgalomból kivont nemzeti valutákat a jegybankok 2002. február 28. után is becserelik euróra.

Árfolyamok és átváltási kulcsok

Amint említettük, a nemzeti valuták véglegesen rögzített arányokban válthatók át mind egymás között, mind euróra, nincs önálló árfolyamuk sem egymással, sem más pénznemekkel szemben. Egy nemzeti valutában kifejezett összeget két lépésben számítanak át más nemzeti fizetőeszközre: először euróra, majd euróról a célvalutára. Közgazdasági értelemben így – bár 1999. január 1. és 2002. január 1. között csak számlapénz formájában – az euró váltotta fel a nemzeti valutákat, az utóbbiak így lényegükben az euró nem decimális (nem tízes rendszerbe tartozó) léptékű váltópénzei lettek.

A nemzeti valuták és az euró közötti – visszavonhatatlanul rögzített – átváltási arányokat 1998. december 31-én állapította meg az Európai Unió Tanácsa. 1999 elejétől a nemzeti valuták és külső országok pénzei (pl. amerikai dollár, svájci frank stb.) közötti devizapiaci árfolyamjegyzés megszűnt, a devizapiacokon az euró lépett a nemzeti devizák helyére. Ugyanakkor az euró külső valutákkal szembeni árfolyama, valamint az euró és az eurót bevezető országok nemzeti valutái közötti, véglegesen rögzített átváltási arányok ismeretében mindig meg lehet határozni a külső országok pénzeinek nemzeti valutákban kifejezett értékét.

Az átváltási arányokat hatjegyű számmal fejezik ki, mindig egy euróhoz viszonyítva. Az euró és az ecu közötti átváltási arány 1:1.

A tagállamok nemzeti fizetőeszközei	Átváltási kulcsok (1 euró=)
Belga frank	40,3399
Luxemburgi frank	40,3399
Finn márka	5,94573
Francia frank	6,55957
Holland forint	2,20371
Ír font	0,787564
Német márka	1,95583
Olasz líra	1936,27
Osztrák schilling	13,7603
Portugál escudo	200,482
Spanyol peseta	166,386
Görög drachma	340,750

A nemzeti valutákban megadott árak átszámításának módját pontos szabályok rögzítik: a már említett átváltási arányt kell használni, majd a kapott eredményt két tizedesjegy pontosságig a matematika kerekítési szabályai szerint kerekíteni.

Az euróbankjegyek és -érmék

Az euró váltópénze a cent, 1 euró = 100 cent. (A nemzeti valuták az átmeneti időszakban az euró nem decimális váltópénzeként maradtak forgalomban.)

Az euróbankjegyek és -érmék bevezetésére 2002. január 1-jétől került sor, és február 28-ig az országok nemzeti valutáit kivonták a forgalomból. Ezen idő alatt tehát kétféle készpénz, az országok nemzeti valutái, illetve az őket felváltó euró volt forgalomban. Mindez természetesen komoly többletterhet, költséget és kényelmetlenséget okozott elsősorban a kereskedelemben, ezért valamennyi résztvevő országban arra törekedtek, hogy ez az átmeneti időszak a legrövidebb legyen. 1999. november 8-án a tagállamok pénzügyminiszterei megegyeztek abban, hogy a nemzeti és a közös valuta kettős forgalmazásának idejét négy hét és két hónap közötti időszakra csökkentik.

A bankjegy hét- (5, 10, 20, 50, 100, 200, 500 euró), míg az érme nyolcféle címletben került forgalomba (1, 2, 5, 10, 20 és 50 cent, 1 és 2 euró). Az érmék egyik oldalán a kibocsátó ország nemzeti szimbólumait tüntetik fel, a másik oldalt egyformára tervezték. Az euróbankjegyek mindkét oldala teljesen azonos minden résztvevő országban.

Az árak párhuzamos feltüntetése nemzeti valutákban és euróban

A kereskedők, valamint más szolgáltatók *az euró és a nemzeti valuták párhuzamos használatának időszakában a tájékozódás és az ár-összehasonlítás megkönnyítésére kettős árjelzést alkalmaztak*: termékeik és szolgáltatásaik árait mind euróban, mind nemzeti valutában feltüntették. Az Európai Bizottság ajánláscsomagot fogadott el, amely rögzítette, milyen módszerek és eljárások alkalmazásával biztosítható az euróra vonatkozó jogszabályok érvényesítése és a fogyasztók érdekvédelme a kettős árjelzés alkalmazása során. Az ajánlások egyértelművé tették: az euró és a nemzeti valuták közötti átváltásnál alkalmazandó – visszavonhatatlanul rögzített – átváltási kulcsokat szükséges használni, a kerekítéset a már ismertetett eljárás szerint kell elvégezni, és a kettős árjelzés felismerését könnyűvé kell tenni.

A fogyasztóbarát euró

Az Európai Bizottság égisze alatt 1998. június 30-án létrejött egy megállapodás a fogyasztóvédelmi, kereskedelmi, turisztikai ágazatok, valamint a kis- és középvállalatok főbb szakmai szövetségei között, amely – annak érdekében, hogy az euró bevezetése *a fogyasztók számára minél egyszerűbb és átláthatóbb legyen* – különféle kötelezettségeket tartalmazott. Ha egy vállalat, kereskedelmi egység betartotta a szerződésben foglaltakat, különleges jelzést (logót) tehetett ki az ajtajára, jelezve a vásárlónak, hogy az euró használata során nem éri hátrány.

Az euró útja a pénzverdétől a háztartásokig

2002. március 1-jén olyan történet Európában, amire a Római Birodalom óta nem volt példa: a földrész egy jelentős részén ugyanaz a pénz az euró lapul az emberek zsebében, függetlenül attól, hogy milyen nyelvet beszélnek. A közös pénzzel ugyan már január 1-jén is fizetni lehetett, de átmenetileg még a régi váltópénzek (márka, líra, frank stb.) is hivatalos fizetőeszköznek számítottak. Aztán február 28-án, amikor éjfél ütött az óra, az eurózónában mindenhol érzelmes búcsút vettek a nemzeti identitás fontos részének tekintett bankjegyeiktől és érméktől, s áttértek az euróra.

A tagállamok eredetileg fél évre tervezték a két fizetőeszköz párhuzamos használatát, ám időközben rájöttek arra, hogy ez több bonyodalommal, mint könnyebbséggel járna. A „dualizmus” kora így csak két hónapig tartott, bár egyes tagországok még ennél is korábban átnyergeltek a közös pénzre.

Az euró bevezetése példátlan logisztikai kihívás elé állította a 12-tagú euróövezet országait. 2001. december 31-én 660 milliárd euró értékű bankjegy és váltópénz állt készen arra, hogy forgalomba kerüljön. A nyomdákban és pénzverdekben összesen 50 milliárd euróérmét (az 1 centestől a 2 eurósig) és 15 milliárd bankjegyet gyártottak. A teljes pénztömeg 240 ezer tonnát nyom, ami 24 Eiffeltorony súlyával egyenlő. Valaki kiszámolta: ha az összes bankjegyet és váltópénzt egymás mellé tennék, az pontosan ötször messzebb érne el, mint a Föld és a Hold közötti távolság.

Legalább fél milliárd pénzzállító teherautóra lett volna szükség, ha a teljes készletet egyszerre szeretnék volna eljuttatni a nyomdákban a pénzintézetekhez. Ez eleve reménytelen vállalkozás lett volna, hiszen jó, ha 10 ezer ilyen biztonságos furgon van az érintett országokban. A páncélozott járművekre szükség is volt, hiszen a hatóságok olyan információkat kaptak, hogy egyes bűnözői csoportok nagy kísértést éreznek az útra kelő készlet megcsapolására. Ezért több államban, így Franciaországban és Spanyolországban még a hadsereget is bevetették a szállítmányok biztonságának szavatolására. Végül különösebb incidensre nem is került sor, hála a gondos előkészületeknek.

A pénz terítését természetesen már jóval az év vége előtt meg kellett kezdeni, hogy a bankok és a kereskedők felkészülhessenek a forgalomba hozatalára. Az Európai Központi Bankban dolgozták ki a forgatókönyvet, amely alapján az euró hosszú útja végén a háztartásokba is eljutott. Frankfurt azonban csak a legfontosabb irányvonalakat adta meg, azokon belül a tagországok saját nemzeti programja és logisztikai lehetőségei szabták meg a menetrendet. A bankok, pénzüzetek és más szakmai célcsoportok ellátása 2001. szeptember 1-jén kezdődött meg. A legtöbb országban 2001 májusa környékén járt le az a határidő, ameddig a bankok a pénzigényeiket jelezhették.

Első hullámban szinte mindenhol a váltópénzt osztották szét a bankok között és biztonsági okokból csak hónapokkal ezt követően a bankjegyeket. A kivételek közé tartozott Németország, ahol már 2001. szeptember 1-jén megkezdődött a totális terítés. Hollandia a másik véglet, ahol a pénzüzeteknek december 1-ig várniuk kellett, hogy hozzájussanak a papír- és a fémpénzhez.

A következő fokozat a nagy- és kiskereskedők ellátása volt. 2001. szeptember és december között valamennyi tagországban elkezdték terjeszteni az euróérméket és a kisebb címletű bankjegyeket a kereskedők körében, akiknek 2002 első napjaiban becslések szerint a szokásosnál 10-szer–100-szor több aprópénzt kellett bespájzolniuk, hogy vissza tudjanak adni euróban a vásárlóknak. Néhány helyen (pl. Olaszországban) így is előfordult, hogy január elején hiány keletkezett bizonyos címletű euróérmékből.

A lakosság – a bankok és az elárusító egységek mellett – a készpénzkiadó automatákon (ATM) keresztül juthatott hozzá az euróhoz. Az év első napjáig valamennyi tagországban feltöltötték a terminálok többségét. A legirigylésre méltóbb helyzetben a németek, a belgák, a hollandok, a luxemburgiak és az osztrákok voltak, akik 2002. január 1-től már bármelyik automatából vehettek ki eurót.

A nagyközönség csak 2001 december közepétől kezdve ismerkedhetett meg az új fizetőszközzel, de kezdetben szigorúan csak a váltópénzekkel. A tagállamok többségében euró minikészleteket osztottak szét a lakosság körében, amelyek az 1 centestől a 2 euróig az összes érmét tartalmazták. A 10 milliós Belgiumban például 5 millió minikészletet árusítottak, darabját 500 frankért. A bankjegyek viszont legkorábban csak január 1-jén kerülhettek a lakosság birtokába. Az Európai Központi Bankot rengeteg támadás érte emiatt. A bírálók – köztük európai parlamenti képviselők – azzal riogattak, hogy az év első napjaiban hosszú sorok kígyóznak majd a bankok és a pénzkiadó automaták előtt, örökre emléke-

zetessé téve az euró bevezetésének napját az eurózóna 300 millió lakosa számára. A frankfurti székhelyű pénzüintézet viszont azt vallotta, hogy az euróbankok korai terjesztése nagy kockázatokat rejt magában, mert nagymértékben megkönnyíti a pénz hamisítását.

Végül is nem lett igazuk a tamáskodóknak, hiszen az átállás kisebb zökkenőkkel ugyan, de lényegében probléma nélkül megtörtént, nagyobb fennakadások sehol sem következtek be a készpénzforgalomban 2002 első napjaiban.

Átállási forgatókönyvek

	Bankok ellátása	Euró-érmék a lakosságnak	A nemzeti valuta értékét vesztí	A pénzbevitás legutolsó időpontja a nemzeti bankokban	
				érmék	bankjegyek
Belgium	2001. 09. 01.	2001. 12. 15.	2002. 02. 28. éjfé	2004 végéig	korlátlanul
Németország	2001. 09. 01.	2001. 12. 17.	2001. 12. 31.*	korlátlanul	korlátlanul
Görögország	2001. 10. 01.	2001. 12. 17.	2002. 02. 28.	2 évig	10 évig
Spanyolország	2001. 09. 01.	2001. 12. 15.	2002. 02. 28.	korlátlanul	korlátlanul
Franciaország	2001. 09. 01.	2001. 12. 14.	2002. 02. 17. éjfé	legalább 3 évig	10 évig
Írország	2001. 09. 01.	2001. 12. 17.	2002. 02. 09. éjfé	korlátlanul	korlátlanul
Olaszország	2001. 09. 01.	2001. 12. 15.	2002. 02. 28.	10 évig	10 évig
Luxemburg	2001. 09. 01.	2001. 12. 15.	2002. 02. 28.	2004 végéig	korlátlanul
Hollandia	2001. 12. 01.	2001. 12. 14.	2002. 01. 28. éjfé	2007. 01. 01-ig	2032. 01. 01-ig
Ausztria	2001. 09. 01.	2001. 12. 17.	2002. 02. 28.	korlátlanul	korlátlanul
Portugália	2001. 09. 01.	2001. 12. 17.	2002. 02. 28.	2002. 12. 31-ig	20 évig
Finnország	2001. 09. 01.	2001. 12. 15.	2002. 02. 28.	10 évig	10 évig

Forrás: Európai Bizottság

*A kereskedők 2002. február 28-ig még elfogadták a márkát.

A régi fizetőeszközök begyűjtése

Az új pénz bevezetése az éremnek csak az egyik oldala, a tagállamoknak a használaton kívül helyezendő régi fizetőeszköz begyűjtéséről és kivonásáról is gondoskodniuk kellett. Becslések szerint a 12-tagú eurózónában 58 milliárd pénz-érmét és 11 milliárd bankjegyet kellett kivonni a forgalomból. Egyedül Németország 98,5 ezer tonna pénzt vételezett vissza, majd zúzott be. A feladat végrehajtását alaposan megnehezítette, hogy a német márka mintegy 40 százaléka (köribelül 104 milliárd márka) külföldön cirkulált. Franciaországnak is szembe kellett néznie azzal, hogy a frank 15 százaléka a határokon kívül „tartózkodik”. A márka Európa bizonyos részein – így egyes balkáni államokban – mindennapi fizetőeszköznek számított. Mivel ezekben az országokban igencsak fejletlen a bankrendszer, az emberek márkamegtakarításaik túlnyomó részét az ágyuk matracra alatt őrizték. A helyi bankoknak kellett meggyőzniük a bizalmatlan lakosságot arról, hogy jobban járnak, ha összekuporgatott pénzüket bankszámlára helyezik.

A márka esetében ez már csak azért is ajánlatos volt, mert Németország a Dél- és Kelet-Európából érkező gyanús pénz özönétől tartva csak bankszámlán keresztül váltotta át a márkát euróra. Nem egy eurózónán kívüli ország külön is szabályozta, hogy milyen körülmények között és meddig válthatják be állampolgárai megszűnő nyugati valutáikat. A lengyelek például 2002 végéig válhatták be otthon a birtokukban lévő nyugati készpénzt euróra. Ha valaki kifutott az időből, a pénzt kibocsátó országban még pótolhatja a mulasztást: az euróövezetben a központi bankok ugyanis még jó ideig beváltják a lakosság tulajdonában lévő régi fizetőeszközt.



Az egységes valuta az eurózóna határain túl

A ropogós bankjegyek és fénylő euróérmék egy része az euróövezet határain kívül talált gazdára. Pontosan nem tudni, hogy mekkora mennyiségről lehet szó, ezt az információt ugyanis bizalmasan kezelik Frankfurtban. A lengyel bankok mindenesetre úgy becsülték, hogy kezdetben 200 millió euró készpénzre van szükségük.

A központi bank külön szabályozta, hogy mikor és milyen módon terjeszthető a közös pénz külföldön. Harmadik országokba, így hazánkba is, legkorábban 2001. december 1-jén juthattak el az első euróbankjegyek. Az euró a lefektetett játékszabályok szerint három útvonalon juthatott el az eurózónán kívülre. Az első útvonal: az eurórendszerben monetáris politikai műveletekben partnerként részt vevő hitelintézetek elláthatták bankjegyekkel az övezeten kívül lévő képviselőket és fiókjaikat. A második: az üzleti tevékenységüket főként az eurózónában folytató hitelintézetek továbbadhattak euróbankjegyeket külföldön lévő, ugyancsak hitelintézetként működő leányvállalataiknak. Végül: az eurózónában működő hitelintézetek az egységes valuta övezetéhez semmilyen módon nem kötődő, helyi pénzügyintézeteket is elláthattak készpénzzel. Ugyanakkor fontos kikötés, hogy a képviselők, leánybankok, bankfiókok és más pénzügyintézetek nem adhatták tovább eurózónán kívüli harmadik félnek (pl. kereskedőknek) a birtokukba került bankjegyeket. Így a Crédit Lyonnais vagy a Deutsche Bank magyarországi leánybankja nem adhatott tovább euróbankkát más hazai pénzügyintézeteknek.

engem
is érint

Felkészülni, vigyázz, rajt: felemás euróvárás

A közös pénz bevezetésének fizikai előkészítése és lebonyolítása csak az egyik és korántsem a legnehezebb szakasza volt a több évig tartó eurómanővernek. Az Európai Bizottságnak, az Európai Központi Banknak és a tagállamoknak ennél is több fejtörést okozott, hogy miként tudatosítsák az emberekben és az üzleti élet szereplőiben (mindenekelőtt a kis- és középvállalkozásokban) az új fizetőeszköz eljövetelet.

Az Európai Központi Bank 2001. szeptember 1-jén, négy hónappal az „E-nap” (az euró bevezetésének napja) előtt indította azt a 80 millió euró költségvetésű reklámkampányt, amely az eurózóna minden polgárának átfogó tájékoztatást nyújtott az új pénzről. A korábbi tapasztalatok azt sugallták, hogy egy rövid intenzív kampánnyal látványosabb eredmény érhető el, mint egy hosszan elhúzódó reklámhadjárral. Marketingszakemberek figyelmeztettek: mivel az euró csak 2002. január 1-jén jelenik meg fizikai valójában, egy ettől időben elszakadó reklámkampány nem éri majd el a kívánt hatást.

A kampány szlogenje: „Az euró – a mi pénzünk”. 2001 második feléig azonban minden erőfeszítés ellenére minimális volt azoknak a száma, akik magukénak vallották az egységes valutát. Ezen nincs mit csodálkozni, hiszen az euró számlapénzként való bevezetése óta elvont fogalomként létezett, és az átlagembereknek nem is kellett tudomást venniük a létezéséről. Egy 2001 közepén publikált felmérés szerint a lakosság 80 százaléka egyáltalán nem memorizálta a közös pénzben is feltüntetett árakat, és csak 61 százaléuk volt tisztában a bankjegyek és érmék bevezetésének precíz időpontjával.

Nem is a lakosság közönye nyugtalanította leginkább Brüsszelt és a tagállamok kormányait, hanem az a passzivitás és ráérősség, ami az üzleti életet, de mindenekelőtt a kis- és középvállalkozásokat jellemezte. A közvélemény-kutatások tanúsága szerint az euróövezet 3 kis- és középvállalkozása közül egynek még fél évvel az átállás előtt sem volt tudomása az euró bevezetésének 2002. január 1-i időpontjáról. Ugyanebben az időben 4 megkérdezett vállalkozás közül mindössze egy érezte magát felkészülve a közös pénz fogadására. A jeles dátumhoz közeledve ugyanakkor hónapról hónapra javult a helyzet. 2001 májusában például a 250-nél kevesebb alkalmazottat foglalkoztató cégek 16 százaléka számlázott már rendszeresen euróban, miközben januárban még csak 12 százaléku. A cégegyenesbe fordulva mégis nyugtalanító volt az összkép. A közép- és kisvállalkozások mintegy 10 százaléka úgy vélte, hogy 2002. január 1-ig nem lesz képes minden tranzakciót euróban lebonyolítani. A későn ébredők akár azt is kockáztathatták, hogy az euró megjelenését követően képtelenek lesznek majd üzleti tevékenységet folytatni, nem tudnak új szerződéseket kötni, számlákat kiállítani, az alkalmazottaikat fizetni vagy a bevételükre szert tenni.

A lakosság az üzleti szférával szemben megengedhette magának azt a luxust, hogy csak az utolsó pillanatban vegyen tudomást az euróról. Bankszámláik konvertálásáról a pénzügyintézetek gondoskodtak, legfeljebb a tulajdonukban lévő készpénz átváltása miatt kellett fáradniuk. A polgárookra más irányból leselkedett „veszély”, még ha ennek jelentőségét nem is kell eltúlozni. A pénz ugyanis sokkal több, mint egyszerű technikai eszköz, amit könnyen le lehet cserélni. A pénz egyúttal fontos szociális-lélektani elem, ami például láthatatlan kapcsolatot jelent polgár és állam között. A pénz nyelv is, képes értékeket kifejezni. És akkor még nem beszéltünk az ármemóriáról, az embereknek arról a képességéről, hogy körülbelül 30 standard árat képesek az emlékezetükben rögzíteni. Mindez megszakadt az új pénzzel, és szakemberek szerint akár évekig is eltarthat, mire a fogyasztók újra felépítik magukban, rávalálva az elveszített harmóniára.

A változások halmozottan hátrányosan érintik azokat az embereket, akiknek különböző oknál fogva nincs vagy csak korlátozott hozzáférésük van az információkhoz. A statisztikák szerint az euróövezetben 22 millió ember él, aki vagy vak és gyengén látó, vagy süket és rosszul halló. A mentálisan hátrányos helyzetűekkel és a diszlexiásokkal kiegészülve a számuk elérheti az eurózóna lakosságának 10 százalékát (30 millió ember). Mi több, egyes felmérések szerint a népesség megközelítőleg felének okoz gondot a hétköznapi életből vett aktuális tények elolvasása és értelmezése-megértése. Ezek is mutatják, hogy 2002. január 1-jén az egyszerű pénzcserénél sokkal többről volt szó a 12-tagú eurózónában.

A magyar pénzügyi szektor felkészülése az euróra

Az euró megjelenése nagy hatással van egy olyan ország pénzügyi szektorára, amelynek külkereskedelméből és tőkeimportjából mintegy kétharmados arányban részesednek az új pénznemet bevezető országok. A Magyar Bankszövetség által végzett átfogó felmérés is igazolta, hogy a magyar pénzügyi szektor központi kérdésként kezelte felkészülését az euró bevezetésére, s mindent megtett annak érdekében, hogy az ezzel kapcsolatos szolgáltatások versenyképesek legyenek. A hazai hitelintézetek 1999. január elseje óta igény szerint eurószámlákat nyitnak ügyfeleik részére, illetve az euróövezet devizáinak valamelyikében vezetett számlájukat eurószámlává alakítják át. A bankok túlnyomó többsége az euróövezet devizáiban vezetett számlák egyenlegeit euróban is feltünteti, valamint biztosítja az euró és közöttük a költségmentes és valutanap-vesztés nélküli átjárás lehetőségét. A hitelintézetek lehetővé teszik azt is, hogy a kedvezményezett megkapja üzleti partnere által a részére átutalt deviza eredeti nemére és összegére vonatkozó információt is.

Az euróban denominált kötvénypiac a dollárkötvénypiac után a világ második legnagyobb méretű és likviditású (folyamatos fizetőképességű) piaca, s egyben sokkal homogénebb is, mint a korábbi európai kötvénypiacok. Az árfolyamkockázat megszűnése következtében az euróövezet országain belüli befektetési kockázatok csökkennek, a befektetési lehetőségek jobban összehasonlíthatókká válnak, és megnő a hitelminősítés szerepe. Az értékpapír-kibocsátók számára a szélesebb elhelyezési lehetőségek és a kibocsátások szervezésével foglalkozó intézmények közötti verseny éleződése a felárak és jutalékok csökkenéséhez vezethet. A hazai pénzügyi szektor szereplői készen állnak ügyfeleik részére euróban denominált kötvények kibocsátásának szervezésére, valamint hiteltermékek teljes skálájának euróban denominált kínálatára. A Budapesti Értéktőzsde határidős piacán 1998. december 7., míg a Budapesti Árutőzsdén 1999. január 7. óta lehet eurókontraktusokkal (szerződésekkel) kereskedni.

Az euró bevezetéséből adódó feladatok sikeres megoldását a Magyar Nemzeti Bankban több mint egyéves felkészülési időszak előzte meg. Ennek során a jegybank egyaránt figyelemmel kísérte az uniós szabályozást, illetve a piaci részt

vevők által kialakított konvenciók módosulását. A Magyar Nemzeti Bank felkérésében a következő szempontok kaptak kiemelt hangsúlyt:

- Magyarország várható EU-tagsága és csatlakozása az euróövezetbe,
- a hazai pénzügyi szektor versenypozícióinak erősítése,
- a stabil szabályozás kialakítása,
- takarékoság az erőforrásokkal.

Az MNB intézkedései többek között érintik a forint árfolyamát meghatározó valutakosár összetételét, az árfolyamjegyzés módját, a bankközi devizapiacot, a Valós Idejű Bruttó Elszámolási Rendszert (VIBER), az államadósság menedzselését. A következőkben röviden ismertetjük az euró bevezetéséhez kapcsolódó felkészülés legfontosabb lépéseit.

A valutakosár, az árfolyam-politika és az árfolyamjegyzés

A valutakosár összetételének megváltoztatásáról született döntés szerint *1999. január 1-jétől a valutakosár 70 százalékban eurót, 30 százalékban dollárt tartalmazott, 2000. január 1-jétől pedig az euró 100 százalékos súlyt kapott.*

A forint középfolyamát 2001. október 1-jén rögzítették az euróhoz (megszűnt a korábbi csúszó leértékelés), ugyanakkor a középfolyam körüli lebegtetési sáv még 2001 nyarán kiszélesedett +/-15 százalékra (a korábbi +/-2,25 százalékról). Ezzel nagy lépést tett Magyarország a közösségi ERM-II árfolyam-mechanizmushoz történő csatlakozás irányába, ami az euró előszobájának tekinthető.

Az MNB hivatalos árfolyamot jegyez az euróra, az indulóárfolyam 251,43 forint volt 1999. január 4-én. Ezzel egyidejűleg *tájékoztató árfolyamot* közölt az eurót bevezető országok devizáira. Az utóbbiak közötti konverziót a rögzített átváltási arány alapján, az eurón keresztül végezte. Az árfolyamképzési algoritmus (művelet sor), valamint az ünnepnapok figyelembevétele változatlan maradt. Az MNB javasolta a hitelintézeteknek, hogy az euróra áttérés kapcsán a jegyzési, számlavezetési és kerekítési szabályokat rögzítsék üzleti szabályzatukban.

Bankközi devizapiac

Az MNB kereskedési rendszereinek megfelelő módosításával technikailag készen áll euróban denominált devizapiaci intervencióra (közvetítésre) is 1999. január elsejétől. Ameddig az euró nem nyer teret a hazai devizapiacokon, addig továbbra is a dollár számít intervenció (közvetítő) devizának.

A fizetési rendszer továbbfejlesztése (a Valós Idejű Bruttó Elszámolási Rendszer [VIBER] bevezetése)

Az euró 1999. január 1-jei bevezetéséhez közvetlenül nem kapcsolódik, de stratégiai szempontból kiemelten fontos a *magyar fizetési rendszer már korábban megkezdett továbbfejlesztése*. Ennek során alakították ki a Valós Idejű Bruttó Elszámolási Rendszert (VIBER), amely a magyar belföldi fizetési rendszer korszerűsítésének fontos állomása, kihat a teljes magyar pénzforgalomra és üzleti életre. A nemzetközi gyakorlat ugyanakkor azt is mutatja, hogy a VIBER-hez hasonló rendszerek csak stabilan működő, soktétéles, kis összegű elszámolási rendszerek (zsrórendszerek) működése mellett tudják hatékonyan betölteni szerepüket.

A VIBER-t az MNB a hitelintézetek és a Központi Elszámolóház és Értéktár (KELER) közreműködésével hozta létre, működését a VIBER 1999. szeptember 3-án kezdte meg.

A VIBER olyan bankközi elszámoló rendszer, amely a nagy értékű fizetési megbízásokat fedezet megléte mellett „valós időben”, megszakítás és késleltetés nélkül, tehát azonnal számolja el. Az eredményről azonnal értesíti a résztvevőket. Az egymás javára kezdeményezett átutalásokat nem számítja be, nem nettósítja. A „bruttó elszámolás” elve tehát kiiktatja az elszámolások terén szóba jövő kockázatot. A VIBER a fizetési megbízásokat a kötelezettek MNB-nél vezetett pénzforgalmi számláinak megterhelésével s a jogosultak ugyanott vezetett pénzforgalmi számláinak ezzel egyidejű elismerésével (jóváírásával) teljesíti. A teljesítés végleges és visszavonhatatlan.

A hatékonyan működő VIBER nemcsak a hazai fizetési rendszer működésének biztonságosabbá, gyorsabbá és korszerűbbé tételéhez eszköz, de egyben előfeltétele az eurózónán belül működő Transz-Európai Automatizált Valós Idejű Bruttó Elszámolási Rendszerhez (TARGET) való későbbi kapcsolódásnak, és egyben hazánk monetáris unióba tagolódásának teljesítendő technikai követelménye. Az euróövezetbe való csatlakozásunkat követően a VIBER euróban üzemel majd.

Számlavezetés

Tekintettel arra, hogy a közösségi irányelvek egyelőre nem vonatkoznak Magyarországra, a hitelintézeti számlavezetés területén, a költségtakarékossági szempontokat szem előtt tartva, a kívül maradó országokkal folytatott konzultáció után az MNB az „egy deviza a sok közül” elvet valósította meg. *Az euróra áttérés elősegítése érdekében az MNB az euró és az eurózónához tartozó országok devizái közötti konverziót az EU-ajánlással összhangban a hitelintézetek részére ingyen végezte.* 1999 első napjaiban a magyar jegybank az ecu-ben vezetett számlákat automatikusan átalakította euróban denomináltakká, az eurózónához tartozó országok devizáiban vezetett számlák denominációját pedig változatlanul hagyta.

Redenomináció

Az MNB korábbi értékpapír-kibocsátásait – összhangban a „sem kényszer – sem tiltás” elvével – nem szándékozik redenominálni, de 2002. január 1. után a kamatfizetéseket és tőketörlesztéseket természetesen euróban teljesíti a rögzített átváltási arányok alapján.

Statisztika

Az euró mint új devizanem bevezetése szükségessé tette a statisztikai adat-szolgáltatási előírások módosítását. Az MNB folyamatos konzultációk révén mindent megtett annak érdekében, hogy az érintett intézmények időben megismerjék a szükséges változtatásokat. A feldolgozási rendszer módosítására 1999. január 31-ig került sor.

A Gazdasági és Monetáris Unió és az EU-csatlakozási tárgyalások

A Gazdasági és Monetáris Unió témakörében 1998 decemberében történt meg a vonatkozó közösségi joganyag átvilágítása, amelynek alapján 1999. május 12-én a magyar Kormány átadta tárgyalási pozícióját a Közösségnek. Ebben jelezte, hogy Magyarország a csatlakozásig minden olyan intézkedést és jogszabályi változtatást meghoz, ami az EU-tagsághoz szükséges ezen a téren, átmeneti mentességet nem kér. Az 1999. szeptember 30-i főtárgyalói fordulón került a tárgyalások napirendjére a Gazdasági és Monetáris Unióról szóló tárgyalási fejezet, és alapvetően problémamentesnek bizonyult. A Közösség és a magyar Kormány képviselői egyetértettek abban is, hogy az EU-tagságnak nem feltétele a közös pénz azonnali bevezetése.

Az euró bevezetése

Hazánk számára megfelelő makrogazdasági tendenciák mellett (alacsony inflációs ráta, árfolyam-stabilitás, a strukturális átalakulás további folytatódása és élénk gazdasági növekedés) középtávon időszerű lehet a közösségi árfolyam-mechanizmusba (ERM-II) történő bekapcsolódás. Ennek segítségével lehetővé válik a konvergencia-kritérium által meghatározott kétéves leértékelésmentes időszak biztosítása, amely az euró bevezetésének egyik feltétele lesz.

Így, az EU-csatlakozás után legkorábban két évvel válthatja fel az euró a forintot, amennyiben Magyarország az összes maastrichti kritériumot képes lesz teljesíteni.

A maastrichti mutatók alakulása Magyarországon

Év	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Infláció (%)	28,2	23,6	18,3	14,3	10,0	9,8	9,2
Államadósság (a GDP százalékában)	84,3	71,5	62,9	61,1	60,4	55,3	52,0
Költségvetési deficit (a GDP százalékában)	-6,4	-3,0	-4,8	-4,8	-3,7	-3,7	-3,3

A Gazdasági és Monetáris Unió előzményei

- 1957 Az *Európai Gazdasági Közösség* megalakulása Rómában, amely a korábban alapított Európai Szén- és Acélközösséggel és az Európai Atomenergia Közösséggel együtt alkotja az Európai Közösségeket. A *Római Szerződés* elsősorban politikai és stratégiai szövetség, de a gazdasági együttműködésre való elkötelezettségét mutatja, már tartalmazta az egységes európai piac tervét, a *négy szabadság* (árúk, szolgáltatások, tőke és munkaerő) biztosítását a Közösségen belül.
- 1958 A *Monetáris Bizottság* felállítása, amelynek feladata az európai monetáris unió létrehozásának előkészítése és működési feltételeinek vizsgálata volt.
- 1964 A *Jegybankelnökök Tanácsának* felállítása a szorosabb monetáris politikai együttműködés érdekében.
- 1968 A tagországok közötti vámunió létrejötte.
- 1970 A Werner-terv konkrét ütemtervet fogalmazott meg az európai monetáris unió 1980-ig történő létrehozására. A megvalósítás azonban megbukott a Bretton-Woods-i árfolyamrendszer összeomlása és az egyre mélyülő olajválság nyomán a tagországokban kialakuló gazdasági visszaesésen és a válságra adott különböző válaszokon.
- 1972 A valutakígyót a tagországok még a Werner-tervvel összhangban hozták létre az egymás közötti árfolyammozgások mérséklésére. Az egyezmény értelmében az európai valuták egy szűkebb ingadozási sávban tartották egymás közötti keresztárfolyamaikat, mint a dollárral szemben. A valutakígyó azonban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, nem biztosított monetáris stabilitást.

- 1973 Az *Európai Monetáris Együtműködési Alap* felállítása, mely rövid távú hitelfelvételi lehetőséget biztosított a tagországok jegybankjai részére, amennyiben adott keresztárfolyam védelmében a pénzpiacon intervenzióra (beavatkozásokra) kényszerülnek.
- 1974 A gazdaságpolitikai koordinációt erősítve 1974-től kezdődően a tagállamok gazdasági és pénzügyminiszterei (ECOFIN) általános gazdaságpolitikai irányelveket írnak elő, amelyhez a tagországoknak igazodniuk kell. Ezeket az irányelveket máig évente meghatározzák.
- 1979 Az Európán belüli árfolyam-ingadozások mérséklésére hozták létre a ma is létező *Európai Monetáris Rendszert*, amelynek legfontosabb eleme az ERM-nek nevezett árfolyam-mechanizmus volt. (Ezt váltotta fel 1999. január 1-jétől az ERM-II). Minden, az árfolyam-mechanizmusban részt vevő ország minden taggal szemben bilaterális (kétoldalú) középárfolyamokat határozott meg, és vállalta, hogy piaci keresztárfolyamait a középárfolyamhoz képest egy $\pm 2,25$ százalékos ingadozási sávban tartja (átmenetileg a sáv lehetett szélesebb is). Az úgynevezett divergencia (eltérési) jelzőszám figyelmeztette az érintett tagországokat, ha a keresztárfolyamok közeledtek a sáv széléhez. Ilyen esetben az érintett jegybankok rövid lejáratú hitelért fordulhattak az Európai Monetáris Együtműködési Alaphoz is. Ekkor hozták létre az ecu kosárválutát, mely elsősorban számviteli elszámoló egység és tartalékvaluta szerepet játszott.
- 1989 Az Európai Monetáris Rendszer kedvező tapasztalataival és a gazdasági integráció mélyülésével együtt újra felvetődött a monetáris unió gondolata. A Delors-terv által javasolt felkészülési ütemterv volt az alapja a Gazdasági és Monetáris Unió 2002. július 1-jére történő megvalósításának.
- 1990 A *Gazdasági és Monetáris Unió I. szakaszának* kezdete, mely a tőkemozgások fokozatos, de teljes liberalizációjával a belső piac kiépítésének befejezését, a gazdasági unió létrehozását tűzte ki célul.

- 1991-92 A Maastrichtban elfogadott *Egyezmény az Európai Unióról (Maastrichti Szerződés)* törvényi szintre emelte a monetáris unió létrehozását. Konkrét időtervet határozott meg az I. szakasz befejezésére és a hátralévő két szakasz megvalósítására. A Maastrichti Szerződés megfogalmazta a leendő közös valuta bevezetésének feltételeit, és kialakította a leendő közös monetáris politika intézményi és működési kereteit. A szerződés úgynevezett konvergencia-kritériumokat határozott meg a tagországok részére a Gazdasági és Monetáris Unió III. szakaszában való részvételre.
- 1992 A szabad tőkeáramlás megvalósulása az unión belül a tőkeáramlások liberalizációjának befejezésével.
- 1992-93 Az árfolyam-mechanizmus válsága megakasztotta az integrációs folyamatot, és megerősítette azt a szakértői táborot, amely szükségesnek tartotta a makroökonómiai konvergenciát a monetáris unió létrehozása előtt. A válság hatására a szűk ingadozási sávokat ± 15 százalékra szűlesítették, hogy elejét vegyék a pénzügyi árfolyam-spekulációnak. A sávszűkesítést követően a piaci árfolyamok hamar stabilizálódtak, és párhuzamosan lassú, de sikeres gazdasági konszolidáció (megerősödés) indult meg a tagországokban.
- 1994 A *Gazdasági és Monetáris Unió II. szakaszának* kezdete az *Európai Monetáris Intézet* felállításával. Ennek a szakasznak a feladata volt a III. szakasz és a pénzcseré megvalósításának előkészítése, és a különböző piaci szereplők felkészítése a monetáris unióra. A II. szakaszban kellett a szükséges gazdasági konvergenciát elérni (teljesíteni a konvergencia-kritériumokat) és harmonizálni a monetáris politikai kereteket. Az Európai Tanács madridi ülésén határozták el egyrészt a közös valuta bevezetésének, a pénzcserének a konkrét ütemtervét, másrészt hogy a majdan bevezetendő közös valuta neve az euró lesz.
- 1995 Az Európai Tanács dublini ülése döntött az EMU III. szakaszának 1999. január 1-jei indulásáról.

- 1998 Az Európai Tanács brüsszeli ülésén döntöttek a konvergencia-kritériumok teljesítéséről és a III. szakaszban való részvételről. 11 tagország (Ausztria, Belgium, Finnország, Franciaország, Írország, Hollandia, Luxemburg, Németország, Olaszország, Portugália és Spanyolország) hozta létre a monetáris uniót. Ekkor választották meg az Európai Központi Bank elnökét, a holland Wim Duisenberget és a 6 fős Igazgatóság tagjait. Az *Európai Központi Bankot* és vele együtt a *Központi Bankok Európai Rendszerét* 1998. június 1-jén alapították meg, ezzel egyidejűleg felszámolták az Európai Monetáris Intézetet. A részt vevő tagországok valutáinak euróhoz viszonyított átváltási arányainak visszavonhatatlan rögzítésére 1998. december 31-én került sor.
- 1999 A Gazdasági és Monetáris Unió III. szakaszának kezdete, az euró mint számlapénz megjelenése. Ettől kezdve a nemzeti valuták csak az euró váltópénzeként funkcionálnak tovább. Ezzel a monetáris politika nemzetek feletti szintre kerül, és az Európai Központi Bank döntéshozó testületeinek felelőssége alá tartozik.
- 2001 Január 1. Görögország is csatlakozik az eurót bevezető tagállamokhoz, ezzel 12-re nő az eurózóna országainak száma.
- 2002 Január 1. Az euróbankjegyek és -érmék forgalomba hozatalának megkezdése. Február 28-ig a nemzeti valuták kivonása a forgalomból.